

VAISTINIŲ IR PRIESKONINIŲ AUGALŲ AUGINIMO PERSPEKTYVOS UŽMIESČIO SODYBOSE

Asta Klimienė, Rimanta Vainorienė, Aldona Grišaitė

Šiaulių universiteto Botanikos sodas

Anotacija

Vaistiniai, prieskoniniai (aromatiniai) dekoratyviniai augalai – tai augalų nacionalinių genetinių išteklių dalis, mokslo tiriamojo darbo bei edukacinės veiklos objektas, kuris svarbus ir miestų želdynams, ir sodyboms. Dabar soduose, daržuose ir gėlynuose žmonės augina įvairius svetimžemius, daugiausia iš Pietų Europos ar Pietvakarių Azijos kilusius, rečiau vietinius prieskoninius augalus. Tačiau vaistinių augalų auginimas tiek sodybose, tiek ūkininkaujant turi didesnę susidomėjimą. Pastarųjų vartojimas turi gilesnes tradicijas. Be to, didesnė dalis auginamų vaistinių augalų gali būti vartojami ir kaip prieskoniniai. Šio straipsnio tikslas buvo įvertinti vaistinių ir prieskoninių augalų auginimo perspektyvas sodybose bei jų panaudojimo įvairiapusiškumą. Buvo atliktas sociologinis (kiekybinis) tyrimas. Tyrimo imtis – 104 Šiaulių apskrities kaimo ir miesto vietovių respondentai. Atlikus anketinę apklausą ir pasidomėjus kokią vietą šiandieniniame gyvenime užima prieskoninių ir vaistinių augalų auginimas soduose ar daržuose, pastebėta, kad populiariausi prieskoniniai augalai yra krapai (*Anethum graveolens* L.) – 92 proc., česnakai (*Allium sativum* L.) – 88 proc., petražolės (*Petroselinum sativum* Hoffm.) – 79 proc., mažiau populiarūs, arba paminėjo tik keli respondentai – kalendra, (*Coriandrum sativum* L.), peletrūnas (*Artemisia dracunculus* L.). Vaistiniai augalai, kaip ir prieskoniniai, soduose ir daržuose auginami dažniausiai tie, kurie populiarūs nuo seno ir turi senas vartojimo tradicijas, būtent mėtos (*Mentha*) – 67 proc., ramunėlės (*Maticaria recutita* L.) – 58 proc., medetkos (*Calendula officinalis* L.) – 53 proc. Pakankamai dažnai minimas čiobrelis (*Thymus*) ir raudonėlis (*Origanum vulgare* L.). Tačiau tokius vaistinius augalus, kaip pankolis (*Foeniculum vulgare* Mill.), juozažolė (*Hyssopus officinalis* L.), vaistinis valerijonas (*Valeriana officinalis* L.), pelynas (kartusis kietis) (*Artemisia absinthium* L.), paprastoji katžolė (*Nepeta cataria* L.), rausvažiedė ežiulė (*Echinacea purpurea* L.) paminėjo tik 1-3 respondentai. Lietuviškose sodybose populiarėja neseniai šalyje pradėti auginti svetimžemiai augalai: bazilikai, ežiulės, pankoliai, kurie vartojami kaip vaistiniai ir kaip prieskoniniai augalai. Savo sodybų aplinkos gražinimui prieskoninius ir vaistinius augalus naudoja tik 16 proc. apklaustųjų, ir tik 8 proc. iš jų yra kaimo vietovių gyventojai. Taigi, tradicijos puošti aplinką naudingais augalais Lietuvoje yra beveik pamirštos. XX a. viduryje dar nebuvo mados gražiausius ir naudingus augalus perkelti iš gamtos į sodybas. Dar daugiau, netgi į tas veisles buvo žiūrima su tam tikru nepasitikėjimu, jeigu tos genties ar rūšies atstovų gausiai žydėjo apylinkės pievose. XXI a. sodybose

atsiranda nedrašių bandymų perkelti vietinius naudinguosius augalus ir derinti iš jų aplinkos kompozicijas.

Pagrindiniai žodžiai: sodybos, vaistiniai ir prieskoniniai augalai.

Įvadas

Sparčiai besikeičiantis gyvenimas iškelia naujus uždavinius. Šiuolaikiniame pasaulyje tradicinės vertybės įgauna kitokią prasmę, o kai kurios jų net praranda buvusią svarbą (Kriaučiūnienė, Jasaitis, 2009). Lietuva nuo seno buvo agrarinis kraštas, todėl ir tradicijos ir gyvenimo būdas nuo IV-II tūkst. pr. Kr. tapo sėslus ir susijęs su žeme. Natūralią augaliją ir gyvūniją pradėta kultūrinti (Rimantienė, 1984; Bučas, 2006). Lietuvių sodyboms būdingas gausus apželdinimas medžiais dėl puošnumo ir praktiškumo (Bertašiūtė, 2007). Augalai žmogui teikia maistą, aprangą, gydo nuo įvairiausių ligų, valo orą (Maročkienė, 2003). Taigi, žmogus žinojo, kad labai svarbu teisingai naudoti gamtos išteklius ir juos puoselėti. Šiandien vėl pastebimos geros tendencijos remtis liaudies tradicijomis ir papročiais. Įsirengiant sodybas ir jose auginant įvairius augalus, šios tendencijos taip pat jaučiamos (Janukvienė, Jasaitis, 2009).

Nėra žinoma, kada į Lietuvių sodybas pateko kai kurie prieskoniniai ir vaistiniai augalai. Dažniausiai vaistams augalai buvo renkami gamtoje, tik nedaugelis buvo auginami sodybose. Spartesni iš kitų kraštų prieskoninių, kaip ir vaistinių augalų, plitimą daržuose reikėtų sieti su krikščionybės įsigalėjimu ir vienuolynų plėtra. Vienuolynai ir jų sodai buvo daugelio maistinių, vaistinių ir dekoratyvinių augalų introdukcijos centrai, iš kurių jie vėliau išplito po kaimiečių ir miestelėnų sodus bei daržus (Gudžinskas, 2008). Pirmieji konkretūs duomenys apie prieskoninius augalus Lietuvos soduose išlikę 1542 – 1547 m. Radvilų rūmų sodo Vilniuje aprašyme. Nemažai duomenų randa ir J. A. Pabrėžos rankraščiuose: jis aprašo XIX a. pirmoje pusėje daržuose augintus ne tik įprastus prieskoninius augalus, bet gana retus ir mūsų dienomis, tokius, kaip karališkieji salivai, vaistinė ožragė ir kt. Lietuva turi galias vaistažolininkystės tradicijas. Šalyje vaistiniai augalai pradėti tyrinėti XVIII a. pabaigoje Vilniaus universitete (Ragažinskienė, 2004a).

Nuo 1924 m. Kauno botanikos sode atliekami vietinių ir introdukuotų vaistinių augalų tyrimai (Ragažinskienė, 2004b). Nuo XIX a. Švenčionyse veikia vaistažolių fabrikas. Vėliau kūrėsi „Sanitas“ ir kitos farmacinės įmonės.

Dabartiniu metu vaistiniai, prieskoniniai (aromatiniai) dekoratyviniai augalai – tai augalų nacionalinių genetinių išteklių dalis, mokslo tiriamojo darbo bei edukacinės veiklos objektas, kuris svarbus ir miestų želdynams, ir sodyboms (Ragažinskienė, <http://gamta.vdu.lt>). Šiandien moksliniai tyrimai vykdomi universitetuose, botanikos soduose. Botanikos institutas atlieka vaistinių ir aromatinių augalų genetinių išteklių tyrimus. Pastaraisiais metais vis daugiau žmonių nori sveikai maitintis. Šio tikslo lengviausia siekti patiems apsirūpinus aromatingaisiais prieskoniniais augalais ir gydomųjų savybių turinčiomis vaistažolėmis (Ragažinskienė ir kt., 2005; Rausch, Lotz, 2005). Vaistiniai augalai šiuolaikinėje medicinoje turi labai didelę reikšmę. 35 – 40 proc. visų vaistų gaminama iš vaistinės augalinės žaliavos (Nekrošienė, Danielienė, 2007). Lietuvoje augalų bendrijose auga apie 1400 vaistinių augalų rūšių, iš jų: apie 800 rūšių vartojamos liaudies medicinoje, 194 rūšys priskiriamos oficialinėms (Rausch, Lotz, 2005). Vaistiniai augalai sudaro ypatingą naudojamų augalų grupę, kadangi apima gerokai didesnę rūšių skaičių nei kitos augalų grupės, jų rinkimas iš gamtos sąlygoja išteklių nykimą bei rūšių genetinę eroziją (Nekrošienė, Danielienė, 2007). Dabar soduose, daržuose ir gėlynuose žmonės augina įvairius svetimžemius, daugiausia iš Pietų Europos ar Pietvakarių Azijos kilusius, rečiau vietinius prieskoninius augalus (Gudžinskas, 2008). Taigi, vaistinių augalų auginimas tiek sodybose, tiek ūkininkaujant turi didesnę susidomėjimą. Jų vartojimas turi gilesnes tradicijas. Be to, didesnė dalis auginamų vaistinių augalų gali būti vartojami ir kaip prieskoniniai.

Tyrimo problema ir aktualumas. Pastaruoju metu kylantis domėjimasis vaistiniais, prieskoniniais augalais sudaro prielaidas juos panaudoti sodybų kraštovaizdžio formavime.

Tyrimo objektas – Lietuvoje plačiausiai vartojamų vaistinių ir prieskoninių augalų auginimas Šiaulių apskrities sodybose.

Tyrimo tikslas – įvertinti vaistinių ir prieskoninių augalų auginimo perspektyvas sodybose bei jų panaudojimo įvairiapusįškumą.

Tyrimo metodika

Literatūros ir dokumentų analizė, sociologinis (kiekybinis) tyrimas. Sociologinio tyrimo anketą sudarė uždari ir atviri klausimai. Tyrimo imtis – 104 Šiaulių apskrities kaimo (55 proc.) ir miesto (45 proc.) vietovių respondentai. Tyrimas organizuotas atsitiktiniu būdu, anketos platintos tiesiogiai bendraujant su res-

pondentais. 95 proc. visų apklaustųjų sudarė moterys ir 5 proc. – vyrai. Anketoje buvo 11 klausimų: 5 iš jų bendri, 6 – specifiniai, analizuojantys apklaustųjų nuomonę apie vaistinių ir prieskoninių augalų auginimą ir vartojimą. Tyrimas atliktas 2010 m. balandžio – gegužės mėn.

Tyrimo duomenys apdoroti *SPSS 10.0 for Windows* kompiuterine programa. Tyrimo metu buvo siekiama neperžengti 5 proc. leistiną statistinių sprendinių paklaidą.

Augalų vardai nurodyti remiantis Gudžinsko (1999) ir Jankevičienės (1998) publikacijomis.

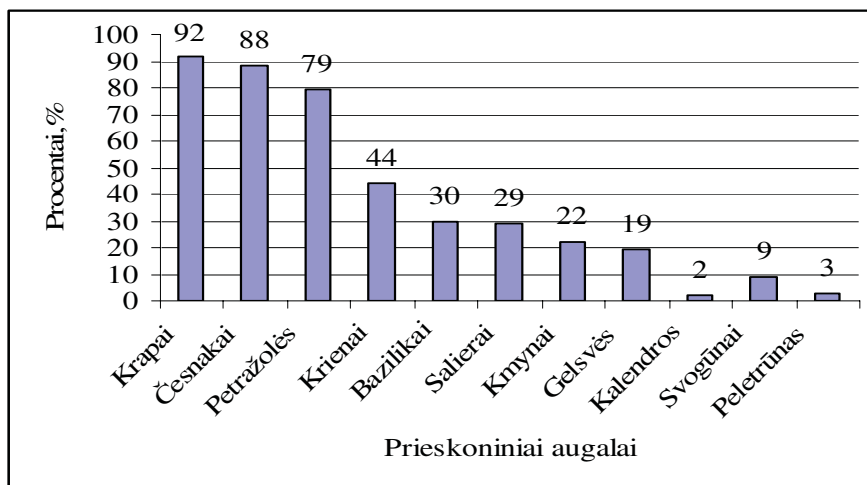
Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

XXI amžiaus visuomenė pasirinko darnaus vystymosi kelią, kurio koncepcijos pagrindą sudaro trys lygiaverčiai komponentai – aplinkosauga, ekonominė ir socialinė plėtra. Siekiant sukurti palankias ir sveikas žmogaus gyvenimo sąlygas, būtina pažinti bei išsaugoti biologinę ir kraštovaizdžio įvairovę (Ragažinskienė, 2002). XXI amžiaus kaimo politikos modelis paremtas kultūriniu, socialiniu, ekonominiu ir politiniu principais. Kultūriniame principu akcentuojamas gyvenimas harmonijoje su gamta, galvojant apie ateities kartas, socialiniame – rūpinimasis gamtos išsaugojimu, paremiant gamtą tausojančius ir sveikus produktus gaminančius žemdirbius (Žalioji knyga, 2010). Lietuvoje augalija užima trečdalį teritorijos (Smaliukas ir kt., 1992). Didžioji jos dalis gali būti auginama ir sodybose. Pirmieji sodai prie namų atsirado seniai, beveik su žemdirbystės pradžia. Žmonės iš aplinkinių miškų parsinešdavo gražiausios obels, derlingiausio šermukšnio ar serbento jauną ūglį ir pasisodindavo netoli savo būsto. Įrodymu, kad mūsų protėvių draugystė su obelėmis sena, galime laikyti ketverto tūkstančių metų senumo archeologinį radinį. Įdomus tai radinys – nei laukiniai, nei kultūriniai obuoliukai padžiauti (Šimkūnaitė, 2001). Visi sodyboje augantys ar auginami augalai buvo reikalingi. Be reikalo nieko neskynė, nerovė, nekirto, nelaužė. Augalai buvo svarbi ir nepakeičiama gyvenimo sodyboje dalis (Vyšniauskaitė, 1999). Literatūros šaltiniuose minima, kad nuo seno darželio priežiūra ir jo augalai buvo moterų darbas (Vyšniauskaitė, 1964; Žumbakienė, 1995; 2008).

Atlikus anketinę apklausą ir pasidomėjus respondentų, ar augina prieskoninius augalus savo sodybose, dauguma atsakė teigiamai, tačiau išsiskyrė auginamų augalų įvairovė. Populiariausi prieskoniniai augalai (žr. 1 pav.) yra paprastasis krapas (*Anethum graveolens* L.) – 92 proc., valgomasis česnakas (*Allium sativum* L.) – 88 proc., sėjamoji petražolė (*Petroselinum sativum* Hoffm.) – 79 proc., mažiau populiarūs, arba paminėjo tik keli respondentai – blakinė kalendra (*Coriandrum sativum* L.), peletrūnas (*Artemisia dracunculus* L.). Blakinė kalendra kilusi iš Viduržemio

pajūrio srities. Lietuvoje, kaip prieskoninis augalas, kalendra pradėta auginti jau XVII a. Paprastasis kmynas (*Carum carvi* L.) savaime auga visoje Lietuvoje,

o sodybose pradėtas auginti nuo XIX a. (Bandzaitienė ir kt., 1983). Ši augalą mėgsta auginti 22 proc. tirtų respondentų.

1 pav. Labiausiai auginami prieskoniniai augalai

30 proc. apklaustųjų paminėjo auginantys kvapiuosius bazilikus (*Ocimum basilicum* L.) ir 29 proc. – valgomuosius salierus (*Apium graveolens* L.). Bazilikas kilęs iš Rytų Indijos. Lietuvoje bazilikai pradėti auginėti neseniai tik botanikos soduose ir pavienių mėgėjų sodybose. Salierai, kaip prieskoniniai, pasaulyje buvo auginami daugiau kaip prieš 2000 metų, tačiau lietuvių tradicinėje medicinoje retai minimas.

Vaistiniai augalai, kaip ir prieskoniniai, soduose ir daržuose auginami dažniausiai tie, kurie populiarūs nuo seno ir turi senas vartojimo tradicijas (žr. 2 pav.). Mėtą (*Mentha*) paminėjo 67 proc., vaistinę ramunėlę (*Maticaria recutita* L.) – 58 proc., vaistinę melisą (*Melissa officinalis* L.) – 54 proc., vaistinę medetką (*Calendula officinalis* L.) – 53 proc. apklaustųjų. Pakankamai dažnai minimas čiobrelis (*Thymus*) ir paprastasis raudonėlis (*Origanum vulgare* L.). Lietuvoje, kaip vaistinė žaliava, vartojama paprastojo ir keturbriaunio čiobrelio žolė. Tai vieni iš medingiausių augalų. Tačiau tokius vaistinius augalus, kaip paprastasis pankolis (*Foeniculum vulgare* Mill.), vaistinis izopas (juozažolė) (*Hyssopus officinalis* L.), vaistinis valerijonas (*Valeriana officinalis* L.), pelynas (kartusis kietis) (*Artemisia obsinthium* L.), paprastoji katžolė (*Nepeta cataria* L.), rausvažiedė ežiuolė (*Echinacea purpurea* L.) paminėjo tik 1-3 respondentai. Rausvažiedė ežiuolė – Šiaurės Amerikos augalas, Lietuvoje pradėtas auginti nuo 1960 m. (Ragažinskienė ir kt., 2005). Didėjantį rausvažiedės ežiuolės populiarumą tikriausiai lemia augalo dekoratyvumas ir vartojama žolės arbata, kaip imuninę sistemą stiprinanti priemonė. Pankolis gali būti populiarinamas ir kaip prieskonis dėl savo aromatinių savybių. Gelsvę (*Levisticum officinale* W. D.J. Koch) dėl stipraus aromato 19 proc.

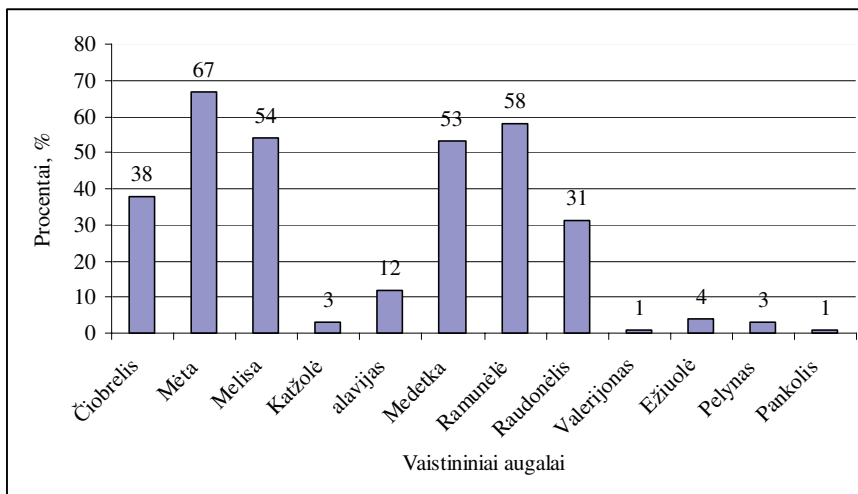
respondentų augina kaip prieskoninį augalą (žr. 1 pav.), nors Gudžinskas (2008) nurodo, kad tai vaistinis augalas.

Dažniausiai auginamų vaistinių ir prieskoninių augalų populiarumą lemia ne tik senos jų auginimo tradicijos, naudingosios savybės, platus vartojimas, bet ir rūšies auginimo paprastumas. Čiobrelis, mėta, raudonėlis lengvai vegetatyviškai besidauginantys ilgaamžiai augalai, savaime paplitę Lietuvoje. Vaistinė medetka, vaistinė ramunėlė yra vienamečiai, tačiau linkę smarkiai išplisti, nes pasisėja savaime. Be to, šių rūšių žaliava dažniausiai vartojama ne kiek gydymo tikslais, kiek kasdienių arbatų paruošime. Populiariausi vaistiniai augalai gali būti vartojami ir kaip prieskoniniai, pvz: raudonėlis, mėta, čiobrelis. Aromatingi augalai gali būti auginami įvairiuose želdynuose kaip kvapiosios žolės: vaistinė melisa, vaistinis šalavijas (*Salvia officinalis* L.) peletrūnas, kvapusis bazilikas, čiobrelis, vaistinė gelsvė, vaistinė medetka, vaistinė ramunėlė, blakinė kalendra, paprastasis raudonėlis (Juknevičienė, 2001). Pasaulinėje sodininkystės praktikoje stiprėja daržininkystės tendencijos, vis populiarnesni tampa natūralų gamtos grožį atkartojantys laukiniai sodai, kuriuose didesnis dėmesys skiriamas ne augalo dekoratyvumui, o jo naudingosioms savybėms.

Apklausoje (N = 104) dalyvavo miesto (45 proc.) ir kaimo (55 proc.) gyventojai. Tyrimo duomenimis, miestuose vyrauja nuo 5 iki 10 a. žemės plotai (dažniausiai kolektyviniai sodai), o kaimo vietovėse – darželiams ar daržams skiriama daugiau negu 10 a. žemės. Tarp gyvenamosios vietos ir prieskoninių bei vaistinių augalų auginimo paskirties buvo aukšta koreliacija ($r = 0,79$). Pasidomėjus, ar ruošiamos prieskoninių augalų atsargos žiemai, teigiamai atsakė 88

proc. kaimo ir 80 proc. miesto respondentų. Į klausimą, ar prieskoninius ir vaistinius augalus gyventojai augina sodybos aplinkos puošybai, tik 16 proc. atsakė teigiamai (8 proc. miesto ir 8 proc. kaimo vietovių

respondentų). Pastebima tendencija, kad kuo didesnis žemės plotas kaimo vietovėje, tuo mažiau auginama vaistinių augalų. Be to, tiek kaimo, tiek miesto visi respondentai (100 proc.) augina prieskoninius augalus.

2 pav. Dažniausiai auginami vaistiniai augalai

Gydymiesiems tikslams ir arbatoms vaistinių augalų kaimo vietovėse augina 88 proc., miesto – 80 proc. apklaustųjų. XX a. viduryje dar nebuvo mados gražiausius ir naudingus augalus perkelti iš gamtos į sodybas. Dar daugiau, netgi į tas veisles buvo žiūrima su tam tikru nepasitikėjimu, jeigu tos genties ar rūšies atstovų gausiai žydėjo apylinkės pievose (Šedys, 2006). XXI a. sodybose atsiranda nedrašių bandymų perkelti vietinius naudinguosius augalus ir derinti iš jų aplinkos kompozicijas.

Išvados

1. Nors Lietuvoje prieskoninių ir vaistinių augalų yra gana daug rūšių (per 800), tačiau vartojama ir auginama tik nedidelė jų dalis. Populiariausi prieskoniniai augalai yra krapai, česnakai, petražolės, o vaistiniai – mėtos, ramunėlės, medetkos, melisos.
2. Sodybose populiarėja neseniai Lietuvoje pradėti auginti svetimžemiai augalai: bazilikai, ežiuolės, pankoliai, kurie gali būti vartojami kaip vaistiniai ir kaip prieskoniniai augalai.
3. Sodybų aplinkos gražinimui prieskoninius ir vaistinius augalus naudoja tik 16 proc. apklaustųjų (kaimo ir miesto vietovių gyventojai šiuo požiūriu pasiskirsto vienodai – atitinkamai po 8 proc.). Taigi, tradicijos puošti aplinką naudingais augalais Lietuvoje yra beveik pamirštos.

Literatūra

1. Bandzaitienė, D., Budriūnienė, D., Butkienė, Z. ir kt. (1983). *Vaistinių augalų auginimas*. Vilnius: „Mokslas“.

2. Bertašiūtė, R. (2007). *Lietuvio sodyba*. Vilnius: Dailės akademijos leidykla.
3. Bučas, J. (2006). Žaliojo kultūros paveldo problema. *Urbanistika ir architektūra*, t. XXX.(nr.1), 19-29.
4. Gudžinskas, Z. (1999). *Lietuvos induočiai augalai*. Vilnius: Botanikos instituto leidykla.
5. Gudžinskas, Z. (2008). *Lietuvos prieskoniniai augalai*. Kaunas: „Šviesa“.
6. Jankevičienė, R. (1998). *Botanikos vardų žodynas*. Vilnius: Botanikos instituto leidykla.
7. Jankuvienė, E., Jasaitis, J. (2009). Šiuolaikinė lietuviška sodyba kaime: lūkesčiai ir nauji sprendimai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3 (16), 202 – 208.
8. Juknevičienė, G. (2001). *Vaistai sveikiesiems*. Kaunas: Ūkininko patarėjas.
9. Kriaučiūnienė, V., Jasaitis, J. (2009). Kaimo turizmas – pažinimui ir pilietiniam ugdymui. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3 (16), 209 – 220.
10. Maročkienė, N. (2003). *Prieskoniniai augalai*. Kaunas: Ūkininko patarėjas.
11. Nekrošienė, R., Danielienė, J. (2007). *Vaistažolių verslas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
12. Ragažinskienė, O. (2002). Vaistinių augalų tyrimų aspektai ir vaistažolininkystės problemos Lietuvoje. *Vytauto Didžiojo universiteto Botanikos sodo raštai / Scripta Horti Botanici universitatis Vytauti Magni*. Kaunas, p. 33-38.
13. Ragažinskienė, O. (2004a). Vaistinių augalų kolekcijos – biologinės įvairovės dalis. *Lietuvos bo-*

- tanikos sodų veikla ir pletros problemos*. Vilnius, p. 53 – 55.
14. Ragažinskienė, O. (2004b). Vaistinių augalų tyrimai Vytauto Didžiojo universiteto Kauno botanikos sode. *Medicina*, 40 (8), 801 – 806.
 15. Ragažinskienė, O. Vaistinių, prieskoninių augalų įvairovės tyrimo, jų išsaugojimo bei naudojimo tendencijos: < http://gamta.vdu.lt/mokytojai/kursai/Vaistiniai_prieskoniniai_augalai.pdf>[žiūrėta 2010-05-27].
 16. Ragažinskienė, O., Lapinskienė, N. (2009). Vaistinių (aromatinių) dekoratyvinių augalų vaidmuo miesto želdynuose. *Miesto želdynų formavimas*. Klaipėda, p. 140-144.
 17. Ragažinskienė, O., Rimkienė, S., Sasnauskas, V. (2005). *Vaistinių augalų enciklopedija*. Kaunas.
 18. Rausch, A., Lotz, B. (2005). *Vaistinių ir prieskoninių augalų enciklopedija*. Mūsų knyga.
 19. Rimantienė, R. (1984). *Akmens amžius Lietuvoje*. Vilnius: „Mokslas“.
 20. Smaliukas, D., Lekavičius, A., Butkus, V., Jaskonis, J. (1992). *Lietuvos naudingieji augalai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
 21. Šedys, J. (2006). Sodybų želdiniai, sodai, gamtos dovanos Rokiškio krašto šiaurėje. *Gamta*, t. 1(1). Vilnius: VŠĮ Versmės leidykla.
 22. Šimkūnaitė, E. (2001). *Gyvenimo receptai*. Vilnius: „Žuvėdra“.
 23. Vyšniauskaitė, A. (1964). *Lietuvių etnografijos bruožai*, p. 206-209. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
 24. Vyšniauskaitė, A. (1999). *Lietuvio namai*. Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras.
 25. Žalioji knyga (2010). Lietuvos kaimo ateitis. Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas.
 26. Žumbakienė, G. (1995). Gėlių darželis valstiečio sodyboje. *Liaudies kultūra*, 4, 15-18.
 27. Žumbakienė, G. (2008). *Želdiniai. Vakarų Aukštaitijos tradicinė kaimo architektūra*. Vilnius: UAB „Petro ofsetas“.

A. Klimienė, R. Vainorienė, A. Grišaitė

The perspectives of growing of potherb and medicinal plants in homesteads

Summary

It is unknown when some potherbs and medicinal plants came into Lithuanian homesteads. Though supposedly faster spread of foreign potherbs and medicinal plants might be related to establishment and pervasion of Christianity and monasteries. Nowadays potherbs, medicinal, aromatic, decorative plants are the part of national genetic resource of plants and the object of researches and educational activities important to homesteads and city parks. Now in gardens, vegetable gardens and parterres people grow various foreign plants mostly originated from south Europe or southwest Asia, and local potherbs are grown more seldom. But medicinal plants in homesteads or farms has more interest, because growing these plants has deeper traditions, besides bigger part of medical plants can be used also as potherbs. The flora in Lithuania takes one third of all the territory. There are 1400 species growing in plant communities, 800 of them are used in medicine of our country. Half of them can be grown in homesteads also. The first gardens near to houses emerged a long while ago, almost together with the beginning of agriculture. People brought the most beautiful sprouts from surrounding forests and planted them next to their house. All the plants growing in homesteads were needful. The purpose of this article was to evaluate the perspectives of growing potherbs and medicinal plants in homesteads and the variety of their using. The sociological (quantitative) research was made. 104 respondents from Siauliai district took part in this research. The questionnaire survey was made about what place in nowadays life takes growing of potherbs and medicinal plants in gardens or vegetable gardens. It was found, that most popular potherbs were dill (*Anethum graveolens* L.) (92%), garlic (*Allium sativum* L.) (88%), parsley (*Petroselinum sativum* Hoffm.)

(79%), less popular or mentioned just by few respondents were coriander (*Coriandrum sativum* L.), tarragon (*Artemisia dracunculus* L.). Most common medicinal plants similar to potherbs growing in gardens or vegetable gardens were these, which are popular long ago and have old traditions of use. These medicinal plants were mint (*Mentha*) (67%), camomile (*Maticaria recutita* L.) (58%), calendula (*Calendula officinalis* L.) (53%). Thyme (*Thymus*) and oregano (*Origanum vulgare* L.) was mentioned quite often too. Though some medicinal plants such as fennel (*Foeniculum vulgare* Mill.), hyssop (*Hyssopus officinalis* L.), valerian (*Valeriana officinalis* L.), absinthium (*Artemisia obsinthium* L.), antennaria (*Nepeta cataria* L.) or echinacea (*Echinacea purpurea* L.) were mentioned just by 1-3 respondents. In Lithuanian homesteads foreign plants such as basil (*Ocimum basilicum* L.), echinacea (*Echinacea purpurea* L.), fennel (*Foeniculum vulgare* Mill.), which can be used both as potherb or medicinal plant, become more and more popular though they are grown in country for not so long ago. Only 16% respondents use potherbs and medicinal plants for flourishing their homesteads, 8% of them live in rural areas. Hence traditions to decorate environment with needful plants are quite forgotten in Lithuania. In the middle of 20 century there was still not popular to transplant the most beautiful and useful plants from nature to homesteads. Moreover, these species which profusely grew in surrounding meadows were found to be precarious. In 21 century there comes some gingerly efforts to transplant local useful plants and compose arrangements in surroundings from it in homesteads.

Keywords: homestead, potherb, medicinal plants.